

MAJÚ TICHÉHO INDIVIDUÁ ČASTI?

Pavel Cmorej

V tomto príspevku by som chcel reagovať na jeden bod Šebelovej (2008) odpovede na moju kritiku Cmorej (2007) jeho knižky Šebela (2006). Ak odhliadneme od nepodstatných detailov, výmenu názorov k ostatným bodom môžeme uzavrieť. Rád by som sa však pristavil pri zaujímavom probléme, ktorý sa týka Tichého chápania indivíduí. Jeho koncepcia indivíduí je významnou zložkou filozofie transparentnej intenzionálnej logiky. Prekonala isté zmeny a vývin, ale v kontexte našej diskusie môžeme vychádzať z názorov, ktoré Tichý zastával v monografii *The Foundations of Frege's Logic* a v dialógu *Komplexy* (II) (Cmorej – Tichý 1998), na ktoré sa odvoláva Šebela (2008, 78). Zdá sa, že v nich nadobudla konečnú podobu. Vo svojej kritike som Šebelovi vyčítal, že „nie dost jasne a jednoznačne rozlišuje pojem časti indivídua od vlastnosti byť časťou indivídua“ (Cmorej 2007, 377) a že tvrdí, že Tichý „odmíta rozlišovať medzi časťi indivídua a vlasnosti byť časťi indivídua“ (Šebela 2006, 57). Namietal som, že „Tichý nič podobné netvrdí“, na čo Šebela reagoval takto:

Teze, že Tichý odmíta medzi časťi indivídua a vlasností byť časťi indivídua rozlišovať, je moji interpretáci Tichého myšlenek a vychází z toho, že Tichý v uvedeném dialogu napsal, že individuum „je logicky primitivní“. ... Individuum je tedy podle Tichého nesložené, tj. nemá části, proto dle mého názoru nemá smysl u Tichého o takové distinkci mluvit, pojem části indivídua u něj nelze najít.

Treba priznať, že Tichého tvrdenie o logickej „primitivnosti“ indivídua Šebelovu argumentáciu do istej miery odobruje, ale keď sa pozornejšie začítame do niektorých pasáží Tichého monografie *The Foundations of Frege's Logic* alebo jeho replík v dialógu *Komplexy* (II), zistíme sa, že Šebelova obhajoba neobstoí. Vôbec nie je pravda, že „pojem časti indivídua u něj nelze najít“. Nielen v dialógu so mnou, ale aj v monografii sa na viacerých miestach hovorí o častiach indivíduí (a sú to práce, z ktorých Šebela čerpal pri písaní svojej knižky!). Napríklad v uvedenej monografii Tichý na s. 209 tvrdil:

A mountain and a lump of matter belonging to it are thus two distinct *individs*, only contingently related as *a whole and its part*. (Kurzíva – P. C.)

V dialógu o komplexoch Tichý vo svojej poslednej replike napísal:

Když individuum I má individuum c jako pravou mereologickou součást, tak to je jedna jeho vlastnost. Takže pro Tebe to, že má c jako součást, je od toho individua neoddelitelné, žádné individuum, které neobsahuje c, nemůže být identické s I. Pro mne je to zase vnější vztah, c může být mereologickou částí a také může nebýt mereologickou částí jednoho a téhož I. Mít c jako část je jedna z nahodilých (kontingentních) vlastností, jako třeba vlastnost mít jistou teplotu (Cmorej – Tichý 1998, 283).

Teda Tichý nepopíral, že individua majú časti, zastával však názor, že vzťah byť časťou, ktorý zaujíma individuum k svojim častiam, je kontingentný. To isté individuum sa môže v rôznych časoch (alebo v rôznych možných svetoch) skladať z rôznych indivíduí. Keby bol Šebela čítal uvedený dialóg pozornejšie, bol by narazil na zaujímavý problém Tichého filozofie logiky: Ako je možné, že jednoduché, logicky primitívne individuum má nejaké časti, resp. že sa môže skladať z nejakých častí?

Tichý určite striktno rozlišoval pojem časti individua od vzťažnej vlastnosti byť časťou určitého individua. V jeho systéme majú individua iný typ ako ich vlastnosti, individua sú entity typu ι a ich vlastnosti majú v atemporálnej logike typ $(o\iota)_{\omega}$ a v temporálnej logike typ $(o\iota)_{\tau\omega}$. Jedny od druhých sa líšia aj ontologicky – na rozdiel od indivíduí vlastnosti sú abstraktné objekty. Uvedený citát z Tichého monografie svedčí jednoznačne o tom, že časti individua sú tiež individua.

Vo svojej odpovedi na moju kritiku Šebela na s. 75 napísal, že najväčšou slabinou jeho knižky, „väčší, než jsou ty, o nichž se zmiňuje Cmorej“, je okolnosť, že pri jej písaní nemal k dispozícii zborník Tichého statí *Tichý's Collected Papers in Logic and Philosophy* (2004), ktorý vyšiel v čase, keď ju dokončoval. Na margo tohto pokusu bagatelizovať moje pripomienky musím zdôrazniť, že vo svojej minulej kritike i v tejto poznámke som sa zamerlal výlučne na Šebelovu analýzu a interpretáciu textov, ktoré mal k dispozícii. Chybám, ktoré som mu vytýkal, sa mohol vyhnúť už na základe ich štúdia.

Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
filoorgf@saoba.sk

LITERATÚRA

- CMOREJ, P. – TICHÝ, P. (1998): Komplexy (II). *Organon F* 5, č. 3, 266 – 289.
- CMOREJ, P. (2007): K Šebelovej kritike jednej kritiky antiesencializmu. *Organon F* 14, č. 3, 372 – 378.
- ŠEBELA, K. (2006): *Filozofie logiky Pavla Tichého*. Olomouc: Univerzita Palackého.
v Olomouci, Filozofická fakulta
- ŠEBELA, K. (2008): K Cmorejovej kritice. *Organon F* 15, č. 1, 75 – 79.